

DRAGUTIN FELETAR, HRVOJE PETRIĆ, RADOVAN KRANJČEV, MLADEN LEVAK, MIJO PETRIĆ, IVAN ZVIJERAC: OPĆINA ĐELEKOVEC, POVIJESNO-ZEMLJOPISNA MONOGRAFIJA. IZDAVAČKA KUĆA MERIDIJANI I OPĆINA ĐELEKOVEC, 2008., STR. 1 - 445

Đelekovec nikad nije bio povijesno verificiran u znanstvenom diskursu, pa se pisanje monografije nametalo kao nužnost budući da je riječ o rodnom kraju te mjestu življenja i stvaranja Mihovila Pavleka Miškine, najistaknutijega hrvatskog seljačkog pisca u vrijeme monarhističke Jugoslavije, te Mirka Viriusa, jednog od prvih hrvatskih naivnih slikara.

Ta je pogranična hrvatska općina vrlo važna za poznavanje povijesti i geografije sjeverozapadne Hrvatske, a građa za njezino pisanje prikupljala se gotovo dva desetljeća. Autori su obišli brojne arhive, muzeje i privatne zbirke da bi mogli što vjernije sastaviti cjelokupnu povijest Đelekovca i Imbriovca, kako je istaknuo načelnik općine Dragutin Drvarić u predgovoru. Općina danas zauzima 1,4 posto površine Koprivničko-križevačke županije, a toliki je i njezin udio u stanovništvu, odnosno prema popisu iz 2001. godine, u njoj je živjelo 1824 stanovnika.

Struktura ove velike monografije sastoji se od devet poglavlja. Dragutin Feletar napisao je prvo poglavlje »Osnovne geografsko-demografske značajke - zemlja i ljudi«, istaknuvši da je 1931. godine u općini živjelo gotovo 3000 stanovnika te da je područje izloženo depopulaciji kao i ostala mjesta Podravine, osim Koprivnice, iako se nalazi na važnom prometnom smjeru koji povezuje grad Koprivnicu s Legradom i jugozapadnom Ugarskom, tj. Velikom Kanjižom (danas Nagykanizsa), dok je Imbriovec bio bolje povezan s negdašnjim središtem velikog vlastelinstva Rasinjom. Ta prometna važnost na cesti, ali i na Dravi prema Legradu dovela je do otvorenosti Đelekovčana svijetu. Na tom su se dijelu smjestile brojne krčme, ali su Đelekovčani bili otvoreni i utjecajima koji su dolazili na to područje, izvanredno ekološki ugroženo, pa su u rad ugrađena sva Feletarova prijašnja istraživanja i promišljanja. Dr. Feletar je opisao i ostale geografsko-prirodne značajke (reljef, tlo, klimu i hidrogeografske karakteristike) te izvršio odličnu analizu kretanja stanovništva u posljednjih 218 godina.

Dragutin Feletar je od početka svoga rada usmjeren ne samo kao industrijski geograf te geografski povjesničar Podravine, nego i kao pokretač Izdavačke kuće Meridijani u Samoboru, koja veliku pozornost posvećuje pojedinim podravskim mjestima. Objavljivanje tih knjiga nije plansko niti po nekom redu, nego ovisi o procjeni autora da je stvorena kritička masa dokumenata i podataka koja omogućava znanstvenu objektivnu obradu i pisanje monografije. Dakako, taj posao nije jednostavan, nego zahtijeva poznavanje šireg prostora, upotrebu najmodernije metodologije te geografsko i povjesničarsko znanje. Zbog toga je malo autora koji mogu napisati tako kvalitetno djelo kakvo je ova monografija o Đelekovcu. Ono mora biti objektivno i nepolitičko, uz uvažavanje svih razdoblja, i samo mu to može jamčiti vrijednost i dugovječnost. Kao i sve znanosti, tako su i povijest i geografija stupile u novo doba te je potrebno revalorizirati mnogo toga iz njihove prošlosti.

Drugo poglavlje o nekim prirodopisnim i ekološkim značajkama đelekovečke općine napisao je vrsni poznavatelj biljnog i životinjskog svijeta, Radovan Kranjčev, koji je dulje

vrijeme službovao u Đelekovcu te je snimio karakteristike živog svijeta tog područja prateći nazočnost određenih vrsta bilja i životinja u duljem razdoblju.

Ivan Zvijerac, arheolog amater, ali i poznavatelj najstarije prošlosti toga kraja, napisao je poglavlje o najstarijoj povijesti na osnovi očuvanih nalaza i najnovijih istraživanja arheoloških stručnjaka. Zahvaljujući zanimanju domaćih ljudi, zračnim snimanjima posljednjih je godina otkriveno pedesetak novih arheoloških nalazišta koja pokazuju da je to područje bujalo životom i u pretpovijesnom i u povijesnom vremenu.

Povijest od ranoga srednjeg vijeka do kraja Drugoga svjetskog rasta obradio je Hrvoje Petrić. To dugo i događanjima bremenito povijesno razdoblje Petrić je obradio na najbolji način, koristeći svoju direktnu vezanost uz taj kraj i brojne izvore do kojih je došao marljivo radeći u arhivima i bibliotekama. Selo Đelekovec (Gelekouch) se prvi put spominje u pisanom dokumentu 1332. godine, a original se nalazi u Ugarskom državnom arhivu u Budimpešti. Đelekovec je ime dobio po svom vlasniku, a Imbriovec po sv. Emeriku ili Imbri. Obradena su i sela oko Đelekovca i Imbriovca, koja su nestala u vrijeme uništavajućih osmanskih prodora. Opisane su crkve i naselja, a poimence je naveden pregled poreznih davanja od 1495. do 1600. godine. Đelekovec je 1598. bio mali čardak, odnosno straža na granici s Osmanskim Carstvom, ali ta se uloga pomalo gubi poslije Mira u Žitvi 1606. godine. Čini se da je 1610. počela gradnja nove utvrde u Đelekovcu. To je bilo vrijeme obnove i novog naseljavanja, što je utjecalo na veliko krčenje šuma, čime se dobivaju obradive površine. Vlasnici Đelekovca bili su u to vrijeme Erdödyji te poslije Auersperzi, ali bilo je i više manjih vlasnika u Imbriovcu. Na vlastelinstvu Rasinja, pod koje je spadao i Đelekovec, cijela su sela pripadala skupini slobodnjaka koji su uživali posebni položaj, možda i prije 1660. kada je grofica Anna Elizabetha Moscon dala Đelekovcu atribut slobodne općine, a stanovnicima status slobodnjaka. Osamnaesto stoljeće obilježeno je čestim otporima kada su im bile ugrožene slobode. Oni su se po naravi veoma razlikovali od kmetova, a Petrić otvara i više zanimljivih pitanja u vezi s njihovim statusom. Također detaljno opisuje bunu u vrijeme carice Marije Terezije.

Mirom u Srijemskim Karlovcima 1699. godine Đelekovec i Imbriovec prestaju biti pogranična sela na osmansko-habsburškoj granici pa je uloga Đelekovca izražena na prometnom putu prema Mađarskoj. Iz najstarije karte vidi se stanje oko 1761. godine kada su prevladavale kuće s užim dijelom prema cesti, ali je bilo i onih sa širim dijelom prema cesti. Samo 16 posto kuća bilo je građeno u obliku ključa, iako je gospodarenje u takvoj kući bilo lakše. Sljedeće je godine izvršeno razgraničenje između Đelekovca i prostora Torčeca, tj. prostora između potoka Glibokog i Drave. Spomena je vrijedno da je župna knjižnica u Imbriovcu imala 1659. godine 46 knjiga, gotovo isto toliko koliko i koprivnička župna knjižnica, te da je imala rimski misal. Golema je šteta nastala kada je knjižnica izgorjela zajedno sa župnim dvorom. Gustoća stanovništva i potreba za proizvodnjom hrane doveli su do učestalih sukoba između Đelekovčana i Torčanaca, ali i smanjivanja šumskog bogatstva. Sve su češće i poplave pa su zabilježeni i regulacijski radovi, odnosno gradnja novih kanala i nasipa jer su 1814. i 1827. bile velike poplave oko Đelekovca. Burne političke prilike snažno se odražavaju i u Đelekovcu kako na gospodarstvu, tako i na demografskim kretanjima. Poslije završetka ratova s Francuzima zavladała je velika glad, a kriza se počela rješavati

tek 1817. godine, i to sredstvima Križevačke županije. Petrić je izradio i tablice migracija na osnovi knjiga vjenčanih, kao i tablice obveznika crkvenih davanja u čiju je izradu uložen hvalevrijedan trud, a svakako i suradnja s onima koji vode matice. U to je poglavlje uklopljen prikaz prvih škola s imenima učitelja u oba mjesta do 1874. godine, a razdoblje poslije 1874. obrađuje Dragutin Feletar u posebnoj poglavlju. Sukobi 1848. s Mađarima bili su vrlo oštri i stanje se smirilo tek u jesen 1849. kada je raspuštena vojska. Petrićeva se istraživanja uvelike temelje na metodologijama ekonomske povijesti, povijesne demografije i povijesti okoliša (ekohistorije).

Razdoblje od 1848. do 1918. godine tretirano je kao jedna cjelina, a obrađene su sve komponente života na osnovi raspoloživih izvora, karata te spomenica župe. Židovi se u kontinuitetu spominju u Đelekovcu tek od 1880. s jednom iznimkom, za razliku od Imbriovca gdje se javljaju nešto ranije. Pojava agrarne prenaseljenosti izražena je na više načina. Prva knjižnica utemeljena je 1904. godine. Moderna općina Đelekovec ustrojena je 1851., i to je razdoblje obilježeno izbornim borbama, a Đelekovčani su uključeni i u sukobe 1903. godine. Đelekovec i Imbriovec bili su jezgre Radićeva seljačkog pokreta, ali je Đelekovec bio i mjesto rođenja i življenja Mihovila Pavleka Miškine, pa se Petrić potrudio dovesti u međusobne odnose politiku, stranački život i gospodarstvo. Prvi svjetski rat brojem umrlih i brojem djece koja su uzeta na udomljavanje u sjevernoj Hrvatskoj, kao i osnivanje mjesnog odbora Narodnog vijeća 6. studenoga 1918. uključuje Miškinu direktno u politiku u kojoj ostaje do smrti. Đelekovečka općina u međuratnom razdoblju postiže minimalni napredak, a veliko nezadovoljstvo uzrokuje nemogućnost obrade vinograda na Legradskoj gori na drugoj strani Drave. Gospodarske i političke prilike te društveni život u svojoj raznolikosti bili su ovisni o kretanjima u cijeloj zemlji te su varirali u skladu s političkim životom i kulturnom politikom. Snažno su ovisili i o seljačkom pokretu, ali je snažan slobodnjački duh Đelekovčana dovodio ove i u posebne sukobe sa žandarima pri sprečavanju prijelaza stanovnika u Mađarsku ili odbijanja da služe vojsku u Makedoniji gdje su se vodili stalni sukobi s Albancima. Na osnovi očuvane arhive esperantskog društva Petrić je opširno prikazao njegov rad pod vodstvom učitelja Izidora Rižnara. Zanimljivo je sugeriranje da bi prema slikama Mirka Viriusa, jednog od prvih i najvećih seljaka naivaca, trebalo izučavati svakodnevni život Đelekovčana. Naivnoj umjetnosti Podravine trebalo bi prići i s te strane te komparirati što naivci crtaju i kakav je njihov odnos prema prirodi i životu. Drugi svjetski rat je prikazan samo u najosnovnijim kretanjima te bi se povijest tog razdoblja mogla još istraživati. Ubojstvo Mihovila Pavleka Miškine 1942. u Jasenovcu idejni je razlog odlaska dvije stotine Đelekovčana u partizane u siječnju 1944. godine. Petrić je objektivno prikazao i odnos pobjednika prema poraženima 1945. godine kada su osuđeni i pomagači križara, a ne samo direktni suradnici okupatora. Na strani partizana poginula su 23 Đelekovčana, 23 su žrtve fašističkog terora, a broj onih koje su ubili partizani nije poznat, odnosno nije istražen.

U sljedećem poglavlju Hrvoje Petrić i Dragutin Feletar obradili su katoličke župe Đelekovec i Imbriovec od srednjeg vijeka do početka 21. stoljeća te detaljno opisali crkve, župne posjede i vjerski život te nešto općenitije biografije župnika i kapelana. Do Josipa II. Đelekovec je imao i Bratovštinu kršćanskog nauka, a od 1851. je bio i prošteništa. Potvrdu je u Đelekovcu 1805. dijelio biskup Maksimilijan Vrhovec, a 1935. koadjutor Alojzije Stepinac.

Opširan pregled povijesti školstva od 1874. do 2008. godine dao je Dragutin Feletar koji je uočio i neke netočnosti u očuvanim spomenicima. Nova školska zgrada sagrađena je 1954., a sedamdesetih je godina i dograđena. Nova škola u Imbriovcu sagrađena je 1960. godine. Feletar je opremio svoj rad slikama učenika, a statistički podaci pokazuju da je najviše učenika bilo prije 1934. te da je škola od 1966. do 2002. bila područna škola OŠ u Legradu i da danas nosi Miškinino ime. U školi je 31. svibnja 2003. svečano obilježena 170. godišnjica djelovanja modernog osnovnog školstva.

O brojnim društvima na tom prostoru, s tradicijom duljom od jednog stoljeća, pišu Mladen Levak i Dragutin Feletar. Budući da su u Đelekovcu živjeli i Miškina i Virius, ali i brojni istaknuti učitelji i župnici, društveni je život vrlo bujan u svim segmentima društvenog života, a tako je i danas. Opisan je rad vatrogasaca, ali i Udruge hrvatskih dragovoljaca Domovinskog rata »Miroslav Gašparić« Đelekovec. Đelekovec ima i Zavičajni muzej od 1978., otvoren ponovno u obnovljenoj postavi 2000. u sklopu Trećeg spomenka z Miškinom i Viriusom »Crveni makovi«. Đelekovečki književni krug s velikim brojem talentiranih pisaca počinje s djelovanjem 30-ih godina 20. stoljeća, a u rodno mjesto i danas rado dolazi istaknuti književnik Pajo Kanižaj. Vrijedan spomena je i Mladen Levak koji je od 1993. urednik biblioteke »Nagnuća« te urednik časopisa za kulturu, povijest i društveni život Vendi koji je počeo izlaziti 1999. u Đelekovcu. Đelekovečki likovni krug zastupljen je također većim brojem talentiranih umjetnika. Na kraju ovog dijela nalaze se kraće biografije istaknutih Đelekovčana i Imbriovčana.

Osvrt na komunalno-gospodarski razvoj Đelekovca i Imbriovca od 1945. do danas dali su Dragutin Feletar, Hrvoje Petrić i Mladen Levak. Život se u tom razdoblju ubrzano mijenja. Imenovani su i nositelji vlasti od 1993. do 2008. godine te navedene investicije i relevantni faktori koji su izmijenili mjesto. Elektrifikacija, pa plin od 1993. i vodovod od 2006. poboljšali su životni standard.

Na kraju knjige Mijo Petrić je objavio legende i predaje iz starog Đelekovca prema vlastitom sjećanju i izboru onako kako je čuo od svojih predaka. To je vrijedna građa za buduća istraživanja etnografskih karakteristika prostora uz Dravu.

Knjiga je opremljena izvrsnim likovnim priložima, shemama i grafikonima. Općina Đelekovec dobila je prekrasnu monografiju o povijesti i razvoju te je tako učinjen posao koji su Miškina i župnik iz Koprivničkog Ivanca, Franjo Brdarić, zamislili još u međuratnom razdoblju.

Pokazuje se kako je najbolje da takve monografije radi više iskusnih istraživača, od kojih je svaki najbolji stručnjak za svoje područje, ali koji istodobno dobro poznaju područje o kojem pišu. Rezultati mnogih recentnih istraživanja izneseni su u ovoj monografiji prvi put, a postavljeno je i mnogo zaključaka, ali i pitanja na koja se još ne može odgovoriti. To je izazov svima onima koji će se ovim poslom baviti u budućnosti te poticaj da bilježe sve što se zbiva na njihovu području jer samo zbir malih povijesti čini veliku povijest istinitom i objektivnom. Višegodišnje prikupljanje svakog, pa i najmanje arhivskog izvora te kontaktiranje s brojnim Đelekovčanima koji su s punim povjerenjem otvorili svoje obiteljske ostavštine omogućili su pisanje ove monografije u najboljoj namjeri da ona bude trajan i objektivan svjedok povijesti toga kraja. Ono što je objavljeno u ovoj knjizi ne može više pasti u zaborav.

Svakako se mora pozdraviti ova knjiga u kojoj autori suzdržanošću znanstvenika pišu o Đelekovcu. Takvim pristupom ova se knjiga mora ubrojiti u postideološku hrvatsku historiografiju. Ništa u ovoj knjizi nije prešućeno, a povijest Đelekovca nosi brojne i velike poruke, kao što to nose i ljudi iznikli u njezinu krilu. Poslije ove knjige dugo neće biti potrebna nova monografija o Đelekovcu, iako to ne isključuje pisanje monografija o velikim ljudima Đelekovca kakvi su Mihovil Pavlek Miškina i Pajo Kanižaj. Čak bih rekla da treba njegovati lokalnu historiografiju i na raznim razinama istraživati ljude, običaje i svijet kako bismo na tim iskustvima postali bolji i pametniji te zadržali ljubav prema rodnom kraju.

Mira Kolar-Dimitrijević

ZVONIMIR BARTOLIĆ, DRAGUTIN FELETAR, PETAR FELETAR, VLADIMIR HORVAT, LADISLAV KRANJEC, HRVOJE PETRIĆ: OPĆINA I ŽUPA DONJA DUBRAVA. POVIJESNO-GEOGRAFSKA MONOGRAFIJA, IZDAVAČKA KUĆA MERIDIJANI I OPĆINA DONJA DUBRAVA, DONJA DUBRAVA 2007.

Objavljivanje opširne i znanstveno dokumentirane monografije o općini i župi Donja Dubrava kao zavičajnog mjesta autora Dragutina Feletara očekivalo se već dulje vrijeme. Donja Dubrava je izuzetno mjesto za razumijevanje vrlo složene regionalne povijesti sjeverozapadne Hrvatske. Ako se ova knjiga uspoređi s prvom Feletarovom knjigom o ovom kutu Međimurja, uočava se golem napredak u razumijevanju povijesnih događanja, potpuna depolitizacija gledanja na povijest i, što je vrlo važno, da se na povijest i tako maloga dijela Hrvatske gleda kao na važan dio ovoga našeg srednjoeuropskog povijesno-geografskog kruga koji se stvarao tisućljećima, što je ovdje jasno iskazano i napisano. Time se i mala mjesta uvode u veliku povijest.

Nije moguće prikazati ovu knjigu drugačije nego da se spomenu naslovi poglavlja i njihovi autori. O geografskim značajkama i stanovništvu pišu Dragutin Feletar i Petar Feletar, upozoravajući i na proces depopulacije i na osnovne prirodno-geografske značajke. Hrvoje Petrić na stotinjak stranica piše o ljudima i selu Donja Dubrava na Dravi do sredine 20. stoljeća, a u to poglavlje utkao je rezultate povijesnih istraživanja i spoznaje od antike pa do kraja Drugoga svjetskog rata. U tom poglavlju pokazuje kako su klimatološke promjene, a osobito »malo ledeno doba«, djelovale na život, ali i kako je utvrda Novi Zrin imala zlosretnu sudbinu u igri Habsburškog i Osmanskog Carstva. Utvrda je žrtvovana radi carskog mira, ali to je izazvalo silno nezadovoljstvo Zrinskih, usmjerivši ih stazama koje su dovele do njihove pogibije. Petrić je, koristeći se kartografskim izvorima, prikazao razvoj Donje Dubrave, istaknuvši da je bila i jedno od središta starije hrvatske kajkavske kulture, što je možda i dalo, uz pomoć župnika Mihaila Leginja i Franje Cimermana, potrebnu snagu pružanju otpora mađarizaciji u polustoljetnom vremenu Hrvatsko-ugarske nagodbe kada su sva mjesta u Međimurju dobila mađarska imena, pa se i Donja Dubrava zvala Alsódomboru. Prikazana je i mnogostruka uloga obitelji Hirschler u životu Donje Dubrave, s posebnim osvrtom na njihov rad na gospodarskom planu te kako su uveli ovaj kraj u svijet krupne industrije. Petrić je do

Ekonomaska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen V. / Broj 5
Zagreb - Samobor 2009.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksandić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Urednici / Editors-in-chief:

Hrvoje Petrić, Drago Roksandić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (*Zagreb, Hrvatska*), Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (*Zagreb, Hrvatska*), Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb, Hrvatska*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil İnalçik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci, Hrvatska*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb, Hrvatska*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb, Hrvatska*), Ivan Mirnik (*Zagreb, Hrvatska*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb, Hrvatska*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordan Ravančić (*Zagreb, Hrvatska*), Marko Šarić (*Zagreb, Hrvatska*), Mladen Tomorad (*Zagreb, Hrvatska*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Hrvatska*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Meridijani, Hrvoje Herceg

Lektura / Language editing:

Aleksandra Slama i Dražena Santini

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2009.

Adresa uredništva / Mailing adress:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

---